

De Voorzitter van de Adviesraad Internationale Vraagstukken
Prof. Mr. J.G. de Hoop Scheffer
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Datum 1 april 2014
Betreft reactie op AIV-advies "Azië in opmars: strategische betekenis en gevolgen"

Geachte Voorzitter,

Hierbij treft u aan de kabinetsreactie op het advies 'Azië in opmars: strategische betekenis en gevolgen' (advies nr. 86, december 2013). Een afschrift van deze brief zal eveneens aan de Voorzitter van de Eerste Kamer en de Voorzitter van de Tweede Kamer worden gezonden.

Inleiding

Het kabinet dankt de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) voor het advies 'Azië in opmars: strategische betekenis en gevolgen'. Zoals verzocht gaat het advies uitgebreid in op de gevolgen van de grotere machtspositie van Azië voor de veiligheidssituatie van Nederland. Tevens behandelt het advies zoals verzocht de betekenis voor de NAVO, de EU en Nederland van de buitenlandse en veiligheidspolitieke heroriëntatie van de Verenigde Staten op de Aziatische Pacific.

De AIV heeft zich in zijn advies beperkt tot de landen van Oost- en Zuidoost-Azië met daarbij bijzondere aandacht voor de positie van China. Deze regionale beperking tot de Aziatische Pacific is begrijpelijk, gelet op de grotere strategische focus op China in het Amerikaanse buitenlands en veiligheidsbeleid. Dit neemt overigens niet weg dat andere Aziatische actoren, zoals India, evenzeer van belang zijn, vooral op het terrein van veiligheidspolitiek. Verder gaat het advies in mindere mate in op de positie van Australië en Indonesië in de Aziatische Pacific en de versterkte relatie die Nederland juist met deze landen onderhoudt. Zo kwamen Nederland en Indonesië in 2013 een uitgebreid partnerschap overeen en werd, voortbouwend hierop, in februari 2014 een Memorandum of Understanding over militaire samenwerking getekend.

Het kabinet stelt vast dat de hoofdlijnen van het advies van de Raad goed aansluiten bij het kabinetsbeleid zoals in november 2013 geformuleerd in de notitie 'Het Nederlandse China-beleid: Investeren in waarden en zaken' (Kamerstuk 33 625, nr. 59). Deze notitie gaat in op de gevolgen van de steeds prominentere politieke en economische rol van China in Azië, en heeft als hoofdthema's het inspelen op gezamenlijke belangen en het betrekken van China bij mondiale veiligheidskwesties. Het kabinet constateert in deze notitie dat de wederzijdse afhankelijkheid tussen China en de rest van de wereld toeneemt. Het

kabinet wil bevorderen dat China zijn mondiale verantwoordelijkheid aanvaardt op het terrein van veiligheid, rechtsorde, klimaat en ontwikkeling.

In algemene zin streeft het kabinet in het buitenlands beleid zowel bilateraal als multilateraal naar versterking van de economische banden en van politieke relaties die bijdragen aan gezamenlijke waarden op gebieden als democratisering, mensenrechten, rechtsstaat, markteconomie en een op regels berustend wereldhandelssysteem. Deze benadering is ook onverkort van toepassing op de landen van de Aziatische Pacific, met inachtneming van de verschillen tussen de betrokken landen die in uiteenlopende fasen van ontwikkeling en internationale inbedding verkeren.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Een grotere EU-rol in de regio houdt onder meer in dat de EU betrokken zal moeten zijn bij de verdere ontwikkeling van de Aziatische regionale structuren. Nederland is voorstander van een actieve dialoog tussen de EU en regionale organisaties als de 'Association of Southeast Asian Nations' (ASEAN) en het 'ASEAN Regional Forum' (ARF). Daarbij geldt wel dat het belang van Europa voor de Aziatische Pacific afneemt, onder andere door de sterke economische groei en toenemende economische integratie van de regio zelf alsmede door de eurocrisis. Dit onderstreept het belang van Europa om het eigen Europese huis op orde te krijgen. Daarnaast is relevant dat de landen in de regio zich van oudsher meer richten op bilaterale dan op multilaterale samenwerking.

De AIV onderstreept het belang van de bilaterale betrekkingen met China, Japan, Zuid-Korea en Indonesië. Nederland onderhoudt met deze landen reeds intensieve betrekkingen en het kabinet ziet in dit advies een aansporing om op de ingeslagen weg verder te gaan. De grotere aandacht voor Azië dient volgens de AIV ook tot uiting te komen in termen van het aantal officiële bezoeken, consultaties en de inzet van diplomatieke infrastructuur. Dit is voor het kabinet werk-in-uitvoering, getuige de reeks van recente inkomende en uitgaande bezoeken op hoog niveau van en naar de landen van de Aziatische Pacific en de parallelle missies van het bedrijfsleven naar deze regio. Evenzo werd het postennet in deze regio uitgebreid. In het geval van China bracht de minister-president eind 2013 een bezoek aan dit land, vergezeld van een handelsmissie, en werden in die periode tevens de bilaterale mensenrechtenconsultaties met China hervat. De nieuwe president Xi Jinping bracht op 22 en 23 maart jl. een staatsbezoek aan Nederland.

Mondiaal

Op het wereldtoneel nemen nieuwe spelers hun plaats in. Tegelijkertijd moeten mondiale crises worden aangepakt die te maken hebben met het klimaat, het financiële systeem en terrorisme. Deze samenloop maakt het noodzakelijk dat de westerse landen investeren in de relaties met de nieuwkomers en deze landen hun plaats laten innemen, zonder afbreuk te doen aan de geldende universele beginselen. Nederland bepleit een coherente agenda voor de versterking van de internationale orde. Daarin wordt de vrede bevorderd door een bestendige juridische ordening en een sterke inzet op ontwikkeling, ontwapening en mensenrechten.

De VN-leest, waarop de internationale gemeenschap na de Tweede Wereldoorlog werd geschoeid, past niet meer in de 21ste eeuw. De Veiligheidsraad moet worden uitgebreid en de samenstelling moet worden aangepast aan de nieuwe realiteit. Terecht beschouwt de AIV het daarnaast als een grote uitdaging om China en andere opkomende landen te integreren in het stelsel van 'global governance' en

hen medeverantwoordelijk te maken voor de oplossing van mondiale vraagstukken. Het gezamenlijk optreden in de internationale rechtsorde moet er bovendien aan bijdragen dat het mogelijk wordt om gevoelige onderwerpen ook bilateraal te agenderen.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Sinds 2007 toen de AIV zijn eerdere China-advies uitbracht, neemt China in toenemende mate deel aan VN-operaties. In Mali staan nu Nederlandse eenheden mede onder bescherming van een Chinees contingent. Ook zet China zich in voor de bestrijding van piraterij en voor de bescherming van internationale zeevaartroutes, en stelt het land zich open voor bepaalde vormen van bilaterale militaire samenwerking.

De AIV beveelt aan de zeggenschap van China in internationale organisaties in overeenstemming te brengen met het toegenomen economische en ook politieke gewicht van het land. In de afgelopen periode zijn op dit punt belangrijke stappen gezet, in het bijzonder in de internationale financiële instellingen. In dit verband kan de Aziatische Ontwikkelingsbank (AsDB) worden genoemd waarover Clingendael onlangs een rapport heeft gepubliceerd. Het rapport verwacht dat de AsDB in toenemende mate kan bijdragen aan stabiliteit, ontwikkeling en regionale samenwerking in de Aziatische Pacific. De aanbeveling van de AIV om de groeiende economische macht van bepaalde regionale lidstaten zoals China en India in de AsDB meer tot uitdrukking te brengen, is hiermee in lijn.

China was met een eigen zetel al sterk vertegenwoordigd in belangrijke bestuursorganen zoals de VN-Veiligheidsraad en de G-20. De uitdaging is, zoals eerder gesteld, om China te bewegen tot een actieve betrokkenheid bij de hervorming van het stelsel en tot het aanvaarden van meer verantwoordelijkheid in overeenstemming met zijn nieuwe status. Daarbij zal er, zoals de AIV naar voren brengt, ruimte moeten zijn voor de eigen visie en belangen van China en andere opkomende landen bij de vormgeving van nieuwe spelregels in de internationale betrekkingen.

Voorkomen moet worden dat regionale tegenstellingen het bereiken van overeenstemming over belangrijke mondiale problemen in de weg staan. De regering streeft ernaar om samen met opkomende landen als Indonesië gedeelde waarden op het terrein van mensenrechten te ontwikkelen en uit te dragen in derde landen van de regio door trilaterale samenwerking te bevorderen.

Regionaal

De Aziatische Pacific kent een onstuimige politieke en economische dynamiek. Naast een potentieel voor groei en samenwerking kent de regio ook risico's. Spanningen als gevolg van territoriale en maritieme claims blijven terugkeren.

Het kabinet onderschrijft de door de AIV geconstateerde noodzaak om voorstellen te steunen die het onderlinge vertrouwen tussen politieke en militaire leiders versterken en de risico's van een spontaan conflict beperken. Het kabinet is het eens met de AIV dat de EU daarbij een belangrijke rol kan spelen en ondersteunt de inspanningen van de EU om de veiligheidssamenwerking met de ASEAN-landen te verdiepen. Het EU-ASEAN werkprogramma voor de periode 2013-2017 dat de ministers van Buitenlandse Zaken in Brunei hebben aangenomen, bevat voorstellen voor praktische samenwerking op terreinen zoals maritieme veiligheid, vertrouwenwekkende maatregelen, vredesopbouw en -handhaving en

conflictpreventie. Het kabinet steunt voorts de EU bij het streven om aansluiting te zoeken bij het ASEAN-overleg van ministers van Defensie.

Het kabinet hecht aan een consistente en hoge vertegenwoordiging van de EU bij de jaarlijkse bijeenkomsten van het ARF. Aan het ARF nemen de tien ASEAN-landen deel, alsmede zeventien dialoogpartners waaronder alle voor de Aziatische Pacific relevante actoren. Het ARF is het enige forum voor politieke en veiligheidsdialoog in de regio waarin de EU alle lidstaten vertegenwoordigt. Het onder Vietnamees voorzitterschap aangenomen ARF-werkprogramma voorziet in de ontwikkeling van het ARF als centrale pijler in de regionale veiligheidsarchitectuur anno 2020 met de ASEAN daarbij als drijvende kracht. Experts komen jaarlijks bijeen over onderwerpen als maritieme veiligheid, grensoverschrijdende misdaad, non-proliferatie en ontwapening, en uiteenlopende andere veiligheidsonderwerpen.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

De EU neemt echter nog niet deel aan de 'East Asia Summit' (EAS). Naast het genoemde EU-ASEAN werkprogramma werd echter in 2012 de toetreding van de EU tot het ASEAN 'Treaty of Amity and Cooperation' ondertekend, die op termijn moet leiden tot deelneming van de EU aan de jaarlijkse EAS.

Ten aanzien van de territoriale disputen over de Zuid-Chinese Zee zijn landen als Indonesië, de Filippijnen en Vietnam voorstanders van een multilaterale aanpak. Zij willen de uitstaande geschillen met China bespreken in ASEAN-kader. Van belang hiervoor zijn de 'ASEAN declaration on the South China Sea' en de 'ASEAN-China Declaration on the conduct of parties in the South China Sea'. Deze laatste verklaring betreft een nog overeen te komen juridisch bindende 'Code of Conduct'. Door onenigheid over het opnemen van een verwijzing naar de Zuid-Chinese Zee bleef de ASEAN-top van 2012 zonder slotverklaring. De verdeeldheid binnen ASEAN was terug te voeren op het Chinese standpunt dat met individuele landen op bilaterale basis tot een vergelijk moet worden gekomen. China beschouwt elke poging om bilaterale geschillen te internationaliseren als destabiliserend en als een inbreuk op de soevereiniteit. De sterk op consensus gerichte ASEAN-landen voelen zich op hun beurt niet altijd geholpen door sterke standpunten van andere partners.

Nederland neemt bij de territoriale conflicten in de Aziatische zeeën een neutraal standpunt in, maar roept conform het EU-beleid partijen op te komen tot vreedzame oplossingen in overeenstemming met het internationaal recht. Zo heeft de minister van Defensie op 19 maart jl. tijdens de "Jakarta International Defence Dialogue" in Indonesië gewezen op het belang van het vrije gebruik van de zee volgens het internationale zeerecht, waarvan Hugo de Groot de grondlegger is geweest. Nederland heeft belang bij vrije doorvaart – die voornamelijk nooit een probleem is geweest – en stabiliteit in de regio. Gezien de sterke nationalistische gevoelens over territoriale claims in alle betrokken landen is het voor Nederland van belang zich te onthouden van een stellingname die de bilaterale betrekkingen kan schaden.

Hoewel ook de Verenigde Staten geen partij kiest in de tegenstrijdige territoriale claims, is de Verenigde Staten via militaire allianties gebonden aan Japan en de Filippijnen met elk hun claims jegens China. De Verenigde Staten steunt de totstandkoming van een ASEAN 'Code of Conduct' en roept partijen op om geschillen vreedzaam en in overeenstemming met het internationaal recht op te lossen. Ook de EU neemt deze positie in, het meest recent in 2012 bij monde van

de EU Hoge Vertegenwoordiger in de gezamenlijke verklaring met de Verenigde Staten in Phnom Penh waarop later in deze brief nader wordt ingegaan.

De AIV bepleit voor de EU een actieve rol in de Aziatische Pacific op het terrein van 'institution building' en bepleit tevens een uitbreiding van de diplomatieke aanwezigheid van de EU in Azië. Het kabinet onderschrijft dit. Zoals de AIV constateert is een regionale veiligheidsstructuur in Azië goeddeels afwezig en dit kan voor problemen zorgen. In de Aziatische Pacific lijkt zich een paradoxale ontwikkeling voor te doen waarbij landen uit de regio economisch steeds afhankelijker van elkaar worden, terwijl op veiligheids- en politiek terrein juist sprake lijkt van een toenemende gerichtheid naar binnen. De kans op problemen is aanzienlijk indien de economische groei in Azië zich stabiliseert of, zoals soms reeds voor China wordt voorspeld, afneemt. Een sterkere regionale structuur is daarom van groot belang. De EU kan op dit gebied 'best practices' delen.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Ten aanzien van de diplomatieke EU-aanwezigheid steunt Nederland de plaatsing van een aparte EU-ambassadeur bij ASEAN. De EU levert al expertise aan ASEAN voor bijvoorbeeld versterking van het ASEAN-secretariaat in Jakarta in het kader van het genoemde Brunei Werkprogramma 2013-2017. Bilateraal draagt Nederland bij door jaarlijks twintig jonge diplomaten uit ASEAN-lidstaten uit te nodigen voor een korte Clingendael-cursus die is toegesneden op de institutionele aspecten van regionale integratie.

Transatlantische aspecten

De EU en de Verenigde Staten delen belangrijke uitgangspunten ten aanzien van het beleid in de Aziatische Pacific. Dit bleek onder meer uit de gezamenlijke verklaring van toenmalig Secretary of State Hillary Clinton en Hoge Vertegenwoordiger Catherine Ashton tijdens de ARF-vergadering in Phnom Penh in juli 2012. De verklaring ging in op de bevordering van vrede en veiligheid in de regio, het werken aan duurzame ontwikkeling en het onderstrepen van het belang van vrijhandel en economische groei.

Ook in NAVO-verband wordt regelmatig overlegd over de ontwikkelingen in Azië. Het Politiek en Partnerschapscomité (PPC) en ook de Noord-Atlantische Raad (NAR), het hoogste overlegniveau, vormen fora waarin bondgenoten elkaar kunnen consulteren over alle onderwerpen die hun territoriale integriteit, politieke onafhankelijkheid en veiligheid kunnen raken.

Voortbouwend op de verklaring van Clinton en Ashton, heeft Nederland zich ervoor ingezet dat ook tijdens de EU-VS Top op 26 maart jl. aandacht is besteed aan de Aziatische Pacific. Het belang van vreedzame oplossingen van territoriale conflicten in lijn met het internationaal recht en de mogelijkheden van arbitrage zijn hierbij onderstreept.

Nederland is samen met de Amerikaanse Johns Hopkins University een onderzoeksproject begonnen genaamd 'The Rise of Asia, Implications for the Trans-Atlantic Agenda'. Het doel van dit project is het formuleren van concrete aanbevelingen voor Europees-Amerikaanse samenwerking ten aanzien van Azië. Een eerste werkconferentie is gehouden in oktober 2013 en een vervolgonferentie, waaraan de minister van Buitenlandse Zaken zal deelnemen, is voorzien voor mei 2014 in Washington. Bij dit project werkt Nederland nauw samen met EU-partners waaronder Duitsland, Finland, Frankrijk, Polen en het Verenigd Koninkrijk. De aanbevelingen van het project zullen onder andere ingaan op de inzet van Europese expertise bij capaciteitsopbouw van regionale instituties,

het internationaal recht bij territoriale en maritieme conflicten en nieuwe mechanismen van samenwerking tussen de NAVO en Aziatische partners. De regering neemt het AIV-advies ter harte dat het periodieke overleg met de Verenigde Staten over Azië moet worden geïntensiveerd. Nederland neemt reeds actief deel aan een in 2012 begonnen informele dialoog in Washington tussen het State Department ('Assistant Secretary of State for East Asian and Pacific Affairs') en een aantal ambassadeurs van EU-lidstaten over ontwikkelingen in de Aziatische Pacific. Nederland is verder van plan ook na de voltooiing van het project met Johns Hopkins University het overleg tussen de EU en de Verenigde Staten over Azië te vervolgen. Het gaat hierbij om zogenoemde 'track two diplomacy', waarbij zowel beleidsmakers als vertegenwoordigers van denktanks en de academische wereld betrokken zijn.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Bij een transatlantische Azië-strategie dient de aandacht verder te reiken dan alleen China. Traditionele partners zoals India, Japan en Zuid-Korea, maar ook landen die behoren tot de 'next eleven' zoals Indonesië en Vietnam zijn evenzeer van belang. Daarnaast is de samenwerking op gebied van veiligheid en stabiliteit met gelijkgestemde landen zoals Australië en Nieuw-Zeeland van grote waarde.

Op multilateraal gebied investeren zowel de EU als de Verenigde Staten al in capaciteitsopbouw van ASEAN, zoals hierboven reeds is beschreven. De EU en de Verenigde Staten spelen daarnaast hun rol in regionale overlegorganen als de Asia-Europe Meeting (ASEM, voor de EU) en de EAS (Verenigde Staten). De EU kan zich profileren met haar economische gewicht en 'soft power' capaciteiten en zich beroepen op haar neutrale opstelling. Het kabinet streeft ernaar dat deze respectieve inbreng met de Verenigde Staten intensiever wordt besproken.

Bij de Navo-partners is het besef gegroeid dat de veiligheid van het bondgenootschap gebaat is bij een intensieve samenwerking met derde landen. Er is steeds meer aandacht voor gezamenlijke (grensoverschrijdende) veiligheidsprioriteiten. Als gevolg hiervan is het belang van het partnerschapsbeleid van de NAVO in de afgelopen jaren toegenomen. De NAVO kent in dit verband een aantal partners in de Aziatische regio, zoals Zuid-Korea, Japan en Pakistan. Met deze landen wordt regelmatig geconsulteerd over gemeenschappelijke dreigingen. Nederland acht de partnerschappen van de NAVO ook met landen op grotere afstand van het bondgenootschap van groot belang. In dit verband is ook India relevant.

In het verlengde hiervan deelt het kabinet de AIV-analyse dat Europa niet alleen de militaire transatlantische samenwerking moet bestendigen, maar ook verder moet investeren in de politieke en economische relatie met de Verenigde Staten.

Sinds juli 2013 onderhandelt de Europese Unie met de Verenigde Staten over een ambitieus vrijhandelsakkoord: het 'Transatlantic Trade & Investment Partnership' (TTIP). De inzet van beide kanten voor TTIP is een ambitieuze overeenkomst over een scala aan handels- en investeringsonderwerpen. Nederland zal als exportgerichte economie bij uitstek kunnen profiteren van TTIP. Een TTIP met een grote reikwijdte kan naar schatting structureel € 4,1 miljard opleveren voor de Nederlandse economie, en een beperkt verdrag € 1,4 miljard.

De Adviesraad wijst er terecht op dat TTIP meer behelst dan een vrijhandelsgebied. Het gaat ook om de vaststelling van nieuwe gemeenschappelijke standaarden en regels die mogelijk ook buiten het Atlantisch

gebied kunnen worden toegepast. TTIP is daarom ook geopolitiek van waarde omdat het de positie van de transatlantische partners versterkt in de relatie met derde landen. Een vrijhandelsakkoord tussen de EU en de Verenigde Staten kan bijdragen aan het waarborgen van een op regels berustende internationale orde. Daarnaast heeft TTIP een grote symbolische waarde voor de relatie tussen de EU en de Verenigde Staten als natuurlijke partners.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Multilaterale akkoorden genieten voor Nederland nog steeds de voorkeur. Deze zijn niet alleen beter voor Nederland, maar ook voor de partners in lage en middeninkomenslanden. Een goed multilateraal handelssysteem en de centrale rol van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) blijven essentieel. Een ambitieus bilateraal akkoord zoals TTIP kan een positieve bijdrage leveren aan een mondiale handelsagenda.

Het kabinet steunt de AIV-aanbeveling voortvarend aan de slag te gaan en de lopende onderhandelingen over de totstandkoming van een transatlantisch vrijhandels- en investeringsakkoord te laten slagen.

De AIV wijst er tevens op dat de op handen zijnde 'Trans-Pacific Partnership'-overeenkomst (TPP), waar China vooralsnog niet aan deelneemt, kan worden gezien als een Amerikaanse inkapselingsstrategie tegenover China. Zoals de AIV terecht stelt is het daarom van strategisch belang dat de Verenigde Staten een uitsluiting van China bij de TPP voorkomt en dat China de kans wordt geboden zich op termijn alsnog aan te sluiten. De EU kan hierop inzetten zowel in de dialoog met de Verenigde Staten als in de eigen samenwerking met partners in de regio, inclusief Zuid-Korea, Japan, de ASEAN-landen en India.

Ook aan de andere door de AIV genoemde terreinen waar nauwere transatlantische samenwerking wenselijk is, zal de regering de komende tijd aandacht besteden.

Handelsbeleid Azië

De EU onderhandelt over een breed front met China. Het gaat onder meer over toegang tot overheidsopdrachten, douanesamenwerking (ook tegen namaak), investeringen, exportkredieten, erkenning van geografische benamingen, vrijmaking van dienstenverkeer en opening van markten voor milieugoederen en IT-producten. In het verlengde hiervan is er perspectief op een vrijhandelsakkoord. Dit perspectief en het welslagen van meerdere onderhandelingstrajecten is echter afhankelijk van de voortgang van binnenlandse hervormingen in China. Hiertoe werden vorig jaar belangrijke aanzetten gegeven.

Bij al deze onderhandelingen is – anders dan de AIV suggereert – geen sprake van verdeeldheid onder de lidstaten. In 2013 is een gecoördineerde strategie ontwikkeld die tijdens de EU-China Top van november jl. resulteerde in de vaststelling van een brede samenwerkingsagenda.

De Adviesraad haalt het voorbeeld aan van de voorgenomen grensheffingen op zonnepanelen uit China om te illustreren hoe verdeeldheid onder de lidstaten onderhandelingen met China zou bemoeilijken. In dit geval ging het echter om een voorstel van de Europese Commissie waartegen achttien lidstaten in verzet kwamen. Hier was eerder sprake van een ongelukkig voorstel van de Commissie

dan van verdeeldheid onder de lidstaten. Het Nederlandse verzet kreeg dan ook brede steun in de Tweede Kamer.

China heeft een handelsoverschot met de EU. De handelsbalans is voor de EU echter geen probleem omdat die van oudsher grofweg in evenwicht is en nu zelfs een overschot vertoont. Het Chinese betalingsbalansoverschot is gedaald van ruim 10 procent van het bruto binnenlands product in 2007 naar ongeveer 2 procent in 2013. Dit is een fractie van het Nederlandse percentage. De wisselkoers van de yuan steeg volgens de 'Bank for International Settlements' vorig jaar met 7 procent. China is een van de snelst groeiende exportmarkten voor de EU. Tegen deze achtergrond zal het kabinet het EU-beleid blijven steunen dat is gericht op de verdere integratie van China in het op regels en afspraken gebaseerde open wereldhandelssysteem, ook in het eigen belang van Nederland.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Het kabinet deelt in grote lijnen de analyse van de AIV ten aanzien van het wapenembargo dat de EU in 1989 tegen China heeft ingesteld. Nederland staat niet afwijzend tegenover opheffing van het EU-wapenembargo, maar de omstandigheden geven daartoe nu geen aanleiding. Relevante wegingsfactoren zijn de mensenrechtensituatie in China, de stabiliteit en veiligheid in de regio, en de relaties met bondgenoten. Waar de relatie van China met Taiwan mogelijk verbetert, is de mensenrechtensituatie nog reden tot zorg op specifieke punten. De AIV wijst terecht op de noodzaak om de Verenigde Staten te betrekken bij eventuele toekomstige Europese besluitvorming over het wapenembargo.

De AIV beveelt de regering aan te streven naar afspraken in EU-verband om de concurrentievoorwaarden op het gebied van de exportfinanciering gelijk te trekken. In EU-kader bestaan afspraken, voor een groot deel berustend op afspraken in OESO-verband, over exportfinanciering en exportkredietverzekering. Het gaat dan om het OESO 'Arrangement on Guidelines for Officially Supported Export Credits' dat middels EU-regelgeving rechtstreeks van toepassing is op EU-landen. Hierin zijn richtlijnen vastgelegd ten aanzien van onder andere minimum rentetarieven, maximum krediettermijnen, terugbetalingspatronen die relevant zijn bij de verstrekking van exportkredietverzekeringen en exportfinancieringen door of namens overheden. Landen maken alleen niet allemaal gebruik van de mogelijkheden die de richtlijnen bieden. Nederland verstrekt geen exportfinanciering door of namens de Staat, maar acht een gelijk speelveld van belang.

De AIV pleit verder voor een beleid dat zowel recht doet aan het open karakter van de Nederlandse economie als aan de bescherming van vitale nationale belangen. Het kabinet vindt dat bij de beoordeling van Chinese investeringen een goed onderscheid moet worden gemaakt tussen overnames zoals die in het normale economische verkeer vaak voorkomen, en overnames die een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid. Dat betekent dat het primair een taak van bedrijven zelf is om hun concurrentiepositie te bewaken en de daarvoor benodigde kennis te beschermen. Waar investeringen de nationale veiligheid raken, kent Nederland al de nodige waarborgen in generieke en sectorale wet- en regelgeving. Het kabinet bezint zich momenteel op een manier om meer systematisch en periodiek belangen op het gebied van veiligheid en op economisch gebied tegen elkaar af te wegen. Indien nodig zal het kabinet het instrumentarium aanscherpen dat de nationale veiligheid waarborgt.

Militaire samenwerking

Met de AIV is het kabinet van mening dat de EU meer verantwoordelijkheid moet nemen op het gebied van veiligheid en defensie. De Internationale Veiligheidsstrategie van juni 2013 wijst in dat kader op de zone van instabiliteit rondom Europa en op de noodzaak van Europese militaire samenwerking. In 2013 heeft Nederland dat streven verder vorm gegeven, onder meer door de tekening van een intentieverklaring met Duitsland, het verder uitwerken van de defensiesamenwerking in Benelux-verband, het aanhalen van de militaire betrekkingen met Frankrijk en de deelneming aan een EU Battlegroup onder Britse leiding. Daarnaast heeft de Europese Raad in de raadsconclusies van december 2013 het belang van grotere defensiesamenwerking onderstreept en zijn daarbij concrete maatregelen aangekondigd die nu worden uitgewerkt. Het kabinet blijft zich hier onverminderd voor inzetten.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Tegelijkertijd hecht het kabinet aan de handhaving van de nauwe militaire samenwerking met de Verenigde Staten, zowel bilateraal als binnen de NAVO. Alleen gezamenlijk kunnen de Verenigde Staten en de Europese landen toekomstige dreigingen het hoofd bieden. Het kabinet deelt dan ook niet de mening van de AIV dat de militaire band met de Verenigde Staten zal verzwakken. Wel is een evenwichtiger verdeling van lasten en risico's tussen de Verenigde Staten en Europa van belang. Niet voor niets zullen 'burden sharing' en "risk sharing" belangrijke thema's zijn tijdens de NAVO-top in Wales in september 2014. Evenzeer van belang is de interoperabiliteit van Amerikaanse en Europese strijdkrachten, binnen de NAVO en met partnerlanden. Ook dit zal in Wales een thema zijn. Nederland zet zich, binnen de gegeven budgettaire kaders, in voor de instandhouding en de verwerving van relevante militaire capaciteiten. Daarvoor is het noodzakelijk dat de Europese militaire samenwerking wordt versterkt. Deze samenwerking is eveneens essentieel voor het streven om Europa meer verantwoordelijkheid te laten nemen.

Het kabinet verwelkomt het pleidooi van de AIV voor bilaterale militaire samenwerking met China. De AIV verwijst in dat kader naar initiatieven die de afgelopen jaren zijn ontplooid, zoals de uitwisselingen tussen bijvoorbeeld de wederzijdse scholen voor vredesoperaties en militaire academies. Defensiefunctionarissen hebben China bezocht en Chinese delegaties zijn in Nederland ontvangen, met als inzet de versterking van de defensierelatie. In april brengt de minister van Defensie een bezoek aan China. Bij die gelegenheid zal de samenwerking op de genoemde terreinen worden bekrachtigd en zal ruimte ontstaan voor aanvullende initiatieven. De militaire relatie met China krijgt de komende jaren in het bijzonder een impuls door de samenwerking in de VN-operatie MINUSMA in Mali. Deze samenwerking zal de bilaterale militaire relatie en het onderlinge vertrouwen verder versterken.

China is niet het enige land waarmee Nederland bilaterale militaire banden onderhoudt. In diverse landen zijn defensieattachés (mede-)geaccrediteerd. Daarbij gaat het onder meer om landen zoals Australië waarmee de militaire samenwerking in het kader van de ISAF-operatie in Afghanistan is geïntensiveerd.

Een bijzondere vermelding verdient Indonesië. Nederland onderhoudt vanzelfsprekend al lange tijd militaire banden, maar het afgelopen jaar is de militaire samenwerking versterkt en vastgelegd in een Memorandum of Understanding. De versterking van de band met Indonesië hangt primair samen met militaire en economische overwegingen, maar heeft ook geresulteerd in een strategische dialoog met dit land.

Onze referentie
MINBUZA-2014.137972

Frans Timmermans
Minister van Buitenlandse Zaken

J.A. Hennis-Plasschaert
Minister van Defensie